

ÇOK PARTİLİ DEMOKRATİK HAYAT

Demokrasilerde, aynı düşüncedeki insanların görüşlerini dile getirebilmeleri amacıyla, sivil toplum kuruluşları ve siyasi partiler kurulur.

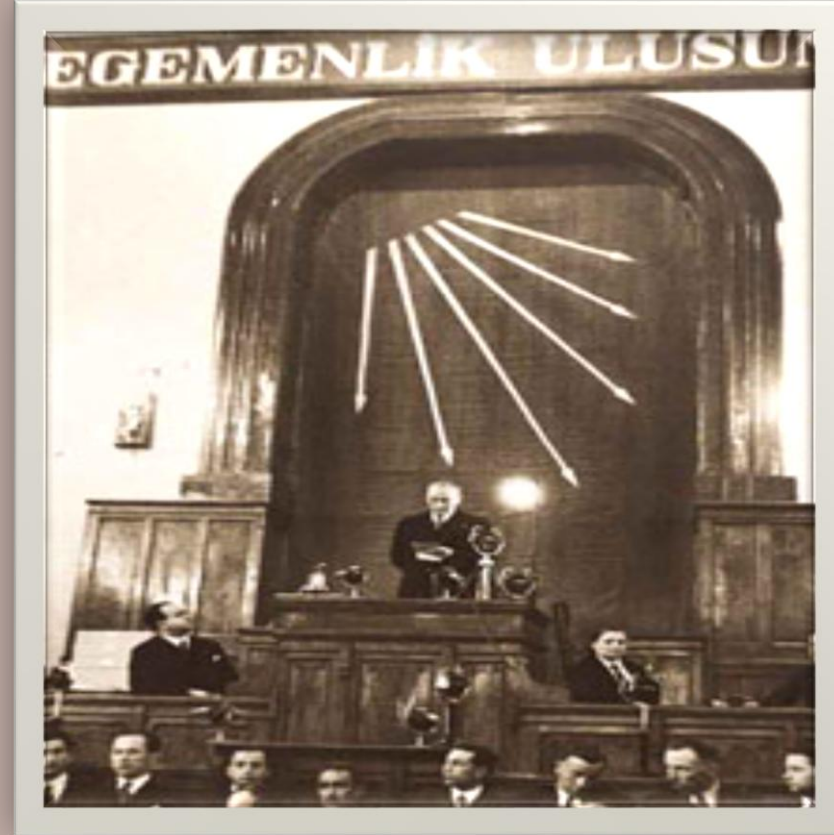

Ülke sorunlarının çözümü konusunda aynı görüş ve düşünceyi paylaşan insanların bir araya gelerek kurduğu gruplara **siyasi parti** denir.

1- HALK FIRKASI

- ✓ Mustafa Kemal Paşa, temelini Sivas Kongresi' nde oluşturulan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti' ne dayandırdığı **Halk Fırkası'** nı 9 Eylül 1923 tarihinde kurdu.
- ✓ Cumhuriyet' in ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını aldı.

Mustafa Kemal, hayatı boyunca demokrasi prensibinin en önemli şartı olan çok partili rejimin yerleşmesi için çaba sarf etmiş, iki defa girişimde bulunulmuştur. Ancak dönemin şartları itibari ile başarısız olunmuş, daha sonraki yıllarda geçilmiştir.

2- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

- ✓ 17 Kasım 1924 tarihinde, Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Adnan Adıvar gibi milletvekilleri Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan ayrılarak partilerini kurdular.

Parti programında “**dini inançlara ve fikirlere saygılıyız**” maddesinin yer alması inkılapları istemeyenlerin bu partiye toplanmasına neden olmuştur.

1925’ de doğuda çıkan Şeyh Sait Ayaklanması’ nda bazı üyelerin rolü olduğu gerekçe gösterilerek 3 Haziran 1925 tarihinde parti kapatılmıştır.

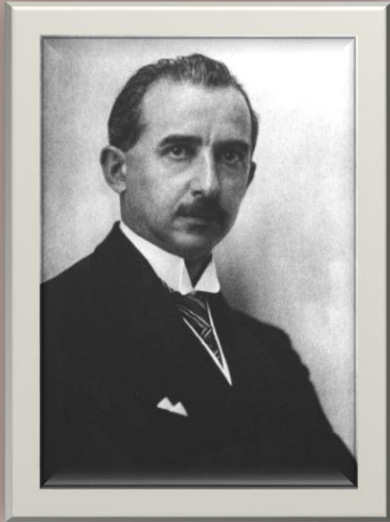
ŞEYH SAİT İSYANI

13 Şubat 1925: Şeyh Sait İsyanı'nın Nedenleri

- ✓ İngilizlerin Musul Sorunu' nu kesin olarak çözmek istemeleri nedeniyle Türkiye' nin doğusundaki bir karışıklıktan yararlanmak istemeleri,
- ✓ Cumhuriyet karşıtlarının, saltanat ve hilafeti yeniden kurmak istemeleri,

- ✓ Şeyh Sait'in Doğuda 13 Şubat 1925' te çıkardığı isyan kısa sürede büyümüş ve önemli bir tehlike haline gelmişti.
- ✓ İsyanı Fethi Bey bastıramayınca, istifa etmiş ve yerine İsmet Bey Başbakan olmuştur.

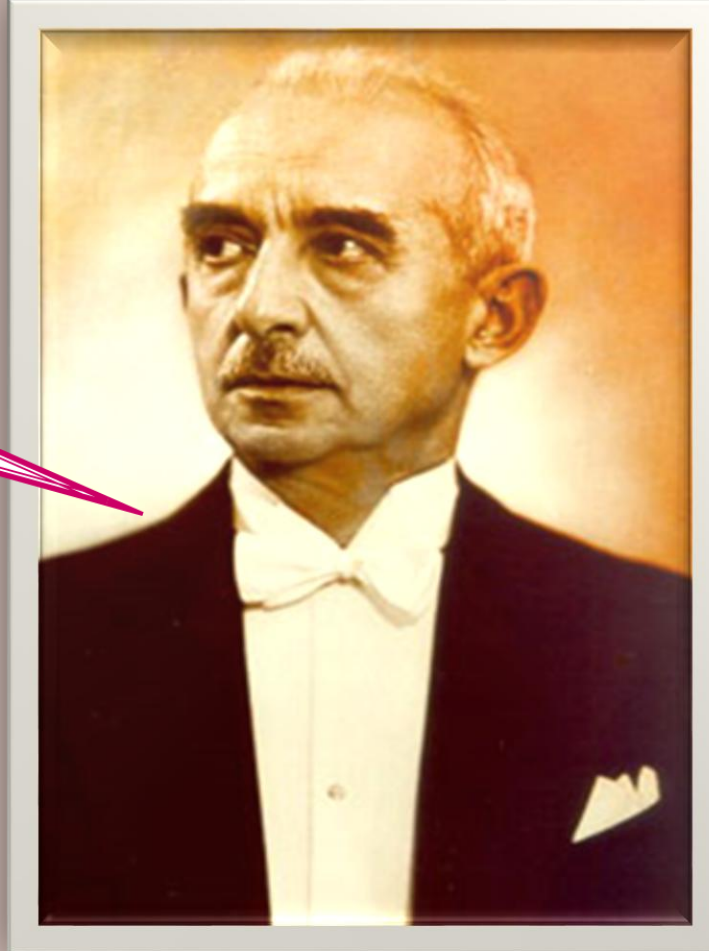
İSMET İNÖNÜ

FETHİ OKYAR

İsyanı bastırmak için sıkı tedbirler aldım ve hemen 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükun Kanunu'nu çıkardım. Ayrıca suçluların cezalandırılması için tekrar İstiklal Mahkemeleri' ni kurdurttum.

TAKRİR- İ SÜKÛN KANUNU

Huzur ve güvenliği sağlama anlamına gelen ve Şeyh Sait İsyanı' nı bastırmak için hükümete geniş yetkilerin verildiği kanundur. 1929' a kadar yürürlükte kalmıştır.

ŞEYH SAİT İSYANI' NIN SONUÇLARI

- ✓ Alınan tedbirlerden sonra isyan bastırıldı. İsyancıların elebaşları yakalanarak İstiklal Mahkemeleri' nde yargılanmıştır.
- ✓ Cumhuriyet yönetimine karşı ilk büyük tehlike önlenmiş oldu.
- ✓ İç mesele ile uğraşırken dışa karşı güçsüz olduk ve Musul'u kaybettik.
- ✓ Ayaklanma ile ilgisi olduğu gerekçesi ile Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı.
- ✓ Çok partili hayata geçiş için uygun ortamın olmadığı anlaşıldı.

3- SERBEST CUMHURİYET FIRKASI: 12 AĞUSTOS 1930

- ✓ 1930' lu yıllara gelindiğinde inkılapların büyük bir bölümü gerçekleştirilmişti. Ancak çok partili hayata geçilememişti.
- ✓ Mustafa Kemal, Paris elçisi olan yakın arkadaşı Fethi Bey'i çağırarak yeni bir parti kurmasını istemiştir.

Mustafa Kemal Fethi Okyar ve Kızı ile...

1930'da M. Kemal Neden Bir Parti Kurulmasını İstemiştir?

- ✓ 1929'da Dünya' da çıkan ekonomik bunalım,
- ✓ 1930'larda halkın ekonomik olarak durumunun iyi olmaması,
- ✓ Farklı görüşlerin meclise gelip tartışılabilmesi,
- ✓ Hükümetin idari yönden denetlenebilmesi için istenmiştir.

Kısa sürede büyüyen partiye bazı rejim karşıtı kişilerin de girmesi sonucu Fethi Bey 17 Kasım 1930' da partiyi kapattı.

Çok partili hayata geçmek için yapılan 2. deneme de başarısız olmuş ve Mustafa Kemal döneminde çok partili hayata geçilememiştir.

! SONUÇ

9 Eylül 1923' de Halk Fırkası kuruldu.

Çok Partili Hayata geçebilmek için 17 Kasım 1924' te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kuruldu

Doğuda Şeyh Said İsyanı' nın çıkması üzerine Takrir- i Sükûn Kanunu çıkarılmış, İstiklal Mahkemeleri tekrar kurulmuştur.

3 Haziran 1925 tarihinde TPCF üyelerinin bir kısmının isyanla ilgisi olması sebebiyle parti kapatıldı.

! SONUÇ

Çok Partili Hayata geçebilmek için Mustafa Kemal' in teklifi ile Fethi Okyar 12 Ağustos 1930' da Serbest Cumhuriyet Fırkası' nı kurdu.

1929 Dünya Ekonomik Bunalımından etkilenen ve cumhuriyete karşı olanlar parti içine sızdı.

Bu nedenle Fethi Okyar, 17 Kasım 1930' da kötü bir gelişmeye neden olmamak için partisini kapattı.

Çok Partili Hayata Geçiş için iki deneme yapılmış ancak başarısızlıkla sonuçlanmıştır.